
Új doktori disszertációk Svájc történetéről a Nagy Háború korában – IV. A svájci katonai igazságszolgáltatás 1914–1921

A katonai jogtörténet a történettudomány árváinak egyike. A katonai büntetőjog és igazságszolgáltatás helyéről és szerepéről Magyarországon a Hadtudomány és a Katonai Jogi és Hadijogi Szemle szokott tanulmányokat közölni. A katonai igazságszolgáltatás jogtörténetéről nemrég adtak ki Magyarországon egy átfogó történeti munkát, melynek szerzője, *Kelemen Roland* elfeledett jogterületként nevezte meg a katonai igazságszolgáltatás történetét. Hasonló a helyzet Svájcban is. A recenszens számára bevallottan távoli témáról 2017-ben született egy doktori disszertáció a „Svájc az első világháborúban” című kutatási projekt keretében. A sorozat negyedik köteteként Sebastian Steiner dolgozta fel a svájci katonai igazságszolgáltatás 1914 és 1921 közötti történetét, akár fogalmazhatunk úgy is, hogy úttörő vállalkozás formájában. Ezt a történettudományi disszertációt a Berni Egyetem Bölcsészettudományi Karán védte meg 2017 tavaszán, melyet a már jól ismert Chronos Kiadó adott ki kötet formájában a rá következő évben. A kötet felépítése változatlan formában követi a már korábban recenzeált kötetek esetében említett szempontokat.

Mint köztudott, Svájc a semlegesség deklarálásával távol tudta magát tartani az első világháború pusztító következményeitől. Ennek ellenére végbement, mint ahogyan a szerző fogalmazott, a svájci alkotmányos jogrendszer „robbanása”, azaz az alpesi országban is bevezették az állami szükségállapotot. Így történhetett meg sok háborúzó országhoz hasonlóan, hogy a svájci katonai igazságszolgáltatás is kulcsszereplőjévé vált a háborús évek svájci belpolitikai életének. Steiner ismertette a demokratikus jogállam jelentős mérté-

kü korlátozásának menetét, a katonai bíróságok hatáskörének polgári lakosságra való kiterjesztését. A katonai igazságszolgáltatás térnyerésének és politikai visszaszorításának folyamatát a szerző három kronológiai fejezetben, egyúttal különböző tematikai megközelítések előtérbe helyezésével dolgozta fel. 1914–1915 folyamán a sajtócenzúra kiépítésének törekvései kaptak figyelmet. 1916–1917 esetében a szolgálatmegtagadás problematikája került előtérbe. Majd a harmadik fő fejezetben a svájci háborús évek meghatározó eseményeként értékelt, 1918 november közepén kitört országos sztrájkhullámmal szembeni katonai intézkedések képezték tudományos érdeklődésének a tárgyát.

A katonai jogtörténet Svájcban is kevésbé kutatott terület a történettudományi diszciplínák között, ebből fakad, hogy a korábbi kutatási eredmények viszonylag jól áttekinthetők, összegezhetőek. Ezzel szemben áll a rendelkezésre álló források áttekinthetetlen tömege, melynek többségét a berni Szövetségi Levéltár őrzi. Steiner ebben a munkában főleg a szövetségi szintű szervezeti kérdésekkel és a törvényhozással kapcsolatos forrásokat dolgozta fel. Ezek nyújtanak jó betekintést a jogi érdekek, hatalmi viszonyok és uralmi struktúrák alakításába. A katonai igazságszolgáltatás dimenzióinak értelmezéséhez szükség volt még a parlamenti viták, politikai vitairatok és a vonatkozó újságcikkek bevonására is. Szintén nélkülözhetetlen forráscsoportot jelentettek a katonai igazságszolgáltatás által tárgyalt ügyek személyi aktái annak ellenére, hogy az érdekellentmondások itt a leggyakoribbak és a legnyilvánvalóbbak, ami egyértelműen megnehezíti a források értékelhetőségét. E két jelentős forráscsoportot a kutató kiegészítette még a szakújságok cikkeivel, úgymint a Svájci Tiszti Társaság hivatalos lapjával (*Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift* — *Revue Militaire Suisse*) a katonai álláspontok megvilágításának céljával, aztán a büntetőjogi szakcikkekkel, végül pedig a szövetségi kormány hivatalos értesítőjében elérhető, semlegességi jelentések elemzésével, melyek jobbra politikai állásfoglalásokat közvetítettek ebben a témában.

A katonai igazságszolgáltatás I. vlágháború alatti történetének szentelt tudományos érdeklődés hasonló fluktuáción ment keresztül,

mint a korábban ismertetett témák: a svájci háborús gazdaság, migráció és humanitárius tevékenység esetében ezt megismerhettük. A katonai igazságszolgáltatás rossz hírneve sem bátorította a kutatókat arra, hogy ebben az irányban építsék fel történettudományos karrierjüket. Míg európai viszonylatban is relatív mértékben jól feltárt területként tartják számon a szolgálatmegtagadás és a dezertációk történetét, addig a katonai igazságszolgáltatásnak a polgárok életére gyakorolt hatása, a következmények kevésbé ismertek, nem beszélve a katonai és politikai szereplők törekvései között kitapintható konfliktusokról és kölcsönhatásokról.

Annika Mombauer, miután alapos elemzés tárgyává tette a német hadvezetés és a politikai döntéshozók közötti háborús hatalmi viszonyrendszert, arra a következtetésre jutott, hogy a német katonai vezetés vitathatatlanul átvette a politikai irányítást a német belpolitikában. Ez mindenképpen érthető és jól értelmezhető egy háborúzó országban. Az azonban meglepheti a téma iránt érdeklődő történetészeket, hogy a semleges Svájcban is hasonlóan mérvadó pozícióba helyezte magát a katonai vezetés, mint ahogyan kutatásainak összegzéseként olvashatjuk a svájci kutatótól. Sebastian Steiner disszertációja a nagyon is férfias és kegyetlennek tekinthető háborús témáról minden szempontból hiánypótló. Fontos kezdet a több mint ezernégyszáz folyóméterre rugó svájci források tudományos feltárásának az útján. Bármilyen legyen is az oka, érdemes felhívni arra a figyelmet, hogy az eddig kiadott disszertációkkal szemben ez a munka térítésmentesen elérhető elektronikus könyv formájában a kiadó www.chronos-verlag.ch honlapján.

Sebastian Steiner: *Unter Kriegsrecht. Die schweizerische Militärjustiz 1914–1921.* (Érvényben a háborús jog. A svájci katonai igazságszolgáltatás 1914–1921) Chronos Verlag, Zürich, 2018. 472 o.

Gyarmati Enikő